

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

Disputatio Inauguralis, De Poenitentia Solenni

Neumann, Johann Georg

Wittenbergæ, [1706?]

VD18 11309547

urn:nbn:de:gbv:45:1-17299

33.

33

Q. B. V.

DISPUTATIO INAUGVRALIS,
 DE
**POENITENTIA
 SOLENNI,**

QVAM,
 SVB AVSPICHS,
 RECTORIS MAGNIFICENTISSIMI,
 SERENISSIMI PRINCIPIS REGII AC DOMINI,
DN. FRIDERICI AVGVSTI,
 ELECT. SAX. HEREDIS, ETC. ETC. ETC.
 PRAESIDE

IO. GEORG. NEVMANNO,
 SS. THEOL. D. EIVSDEMQUE PROF. PVBL.
 CONSIST. ECCLES. ASSESSORE, ET ACAD.
 BIBLIOTHECARIO,
 PRO SVMMIS IN THEOLOGIA HONORIBVS
 RITE IMPETRANDIS

AD D. OCTOBRIS *cl^o Is cc VI.*
 HORIS ANTE-ET POMERIDIANIS,
 L. C.

TVEBITVR

M. CHRISTOPH. HEINR. ZEIBICHIVS,
 SS. THEOL. GAND. FAC. PHILOS. HACTENVS
 ASSESSOR, NVNC VERO SACRORVM IN COMITATV BARVTHINO
 ANTISTES, IPSIVSQUE BARVTHINAE ECCLESIAE
 PASTOR VOCATVS.

WITTENBERGÆ, PRELO GERDESIANO.

DISPVATIO
POENI
SOLL
SVB A
RECTORIS MA
SERVASSIMI PRIN
DN. FRIDER
ELECT. SAX HER
PR
IO. GEORG.
S THEOL SAVSI
CONSIL. ECCLIES
BIBLIOT
PRO SVMMIS IN TE
RITE DI
AD D. OCT
HORRANTE
CHRISTOPH
CATHEOL CAND
RECTOR VICE VERO SACR
ANTISS. HSI/CO
FABR

I. N. 7.

§. I.

DE quo semel iterumque suos co-
hortatur Apostolus: velint ἐξα-
γοράζειν καὶ καὶ ἐν πονηραῖς ταῖς ἡμέ-
ραις, i. e. *ingruente rerum calamita-
te inservire occasione; vel potius, ab
ipsomet tempore suam redimere salu-
tem, Eph. V, 16. Col. IV, 5.* idem in

præsenti nobis dictum putamus, quando de solenni di-
sputatione deliberantes, ipsa nos rerum perturbatio ad-
monet, ut de *solenni* potius *pœnitentia* meditemur ali-
quid, præsentemque DEI iram deprecemur, adeoque
& alios ad placandum DEUM, quanta fieri potest, re-
ligione exstimulemus.

§. II.

Ac *solennis* quidem pœnitentia, eo nobis sensu dici-
tur, quo *sacra solennia*, nec non *preces solennes* & plura hu-
jusmodi appellat antiquitas, nihilque aliud, vi nominis
est, quam publicus ejusmodi cultus, quo majori quo-
dam cordis affectu, & sollicitiori rituum apparatu DEUM
expiare convenit; quo de conferantur glossatores, &
qui-

quicumque, de verborum significationibus, aliquid commentantur.

§. III.

Neque vero nova, aut heri demum inventa loquendi ratio hæc est; sed Scholasticis æque ac Canonum sacrorum interpretibus passim frequentata. Nam utramque, apud hos, paginam facit pœnitentiæ in tres species distributio: *solemnem* scilicet, *publicam* & *privatam*; quæ vero hujus ipsius distinctionis causa fit, non definiunt illi usque adeo accurate. Sic Gratianus ex sententia Christianismi degeneris: *Est quaedam pœnitentia, inquit, quæ solennis appellatur, & semel tantum in Ecclesia conceditur, de qua Ambrosius ait: sicut unum est Baptisma, ita unica est pœnitentia; item, non est secundus locus pœnitentiæ, ad can. Siquis & dist. L. Et Can. subsequenti Augustinus: Quamvis caute & salubriter provisum sit, ut locus illius humillima pœnitentiæ semel tantum in Ecclesia concedatur, ne medicina nimis utilis, vilis habeatur; tamen quotidie peccantibus nunquam per pœnitentiam venia negatur. Ubi humillimam pœnitentiam, per ultimam eamque solemnem ex Augustino interpretatur Pithœus, ad hunc locum. Canone autem 64. gradus exponuntur, in solenni quondam pœnitentiâ observari soliti, qui tamen ex ipsis fontibus, id est, Scriptoribus Ecclesiasticis multo solidius depromuntur.*

§. IV.

Tamet si vero nec Gratianus, nec ulli veteres Canonum collectores *solemnem* pœnitentiam, a *publica* distinxerint; sed *publica* tantum ac *privata* mentionem, & illam quidem creberrimam injecerint; sequiorum tamen temporum Scholastici, & qui hos sequuntur, juris Canonici epitomatores, maxime vero librorum pœnitentia-

lium

lium collectores *vergorulav* invexere, eandemque ad-
hucdum defendunt. Ac primum quidem, qui hac distin-
ctione usus fuerit, Petrum Pictaviensem nominat Mori-
nus, cui magno deinde consensu reliqui subscripserint.
Comm. Histor. de Pœnit. p. 320. Ita Raymundus quem inter
sanctos Romana retulit curia: *Species, inquit, Pœnitentia
sunt tres: Nam alia est solennis, alia publica, alia privata.
Solenis est, qua fit in capite Quadragesima, cum solenni-
tate: publica dicitur quandoque, qua supra dicta est solennis,
ideo quia publice fit: proprie tamen dicitur illa, qua fit in fa-
cie Ecclesie, non cum predicta solennitate, sed cum injungitur
peregrinatio per mundum, cum baculo cubitali & scapulari,
vel veste aliqua ad hoc consueti, &c. Lib. III. Summa cap. de
de Pœnitentiis & remissionibus §. 6. Eodem fere modo ista
explicat Robertus de Flammesburg in Pœnitentia: Pœ-
nitentia, alia solennis, alia publica, alia privata. Solennis est,
qua fit in capite jejunii; quoniam cum solennitate, in cine-
re & cilicio ejiciuntur pœnitentes ab Ecclesia. Quam qui-
dem & publicam appellari posse probe meminit: ideo,
hec etiam est publica, pergit, quia publice fit. Publica autem
& non solennis est, qua fit in facie Ecclesie, sine supra dicta
solennitate, ut Peregrinatio. Privata est illa, qua quotidie fit
privatim coram sacerdote. Solennem pœnitentiam non injun-
git aliquis, nisi Episcopus, vel aliquis ejus auctoritate, &c.
apud Morinum *L. c. p. 321.* Plura hujusmodi, & prope si-
milis legas apud Thomam *in 4. Dist. 14. art. 28.* Joannem
de Friburgo *Summa Lib. 3. tit. 34. q. 8. 9. 10.* Addo Lance-
lottum, qui ex Scholasticis æque ac Canonistis ista in
compendium redegit: *Sunt, inquit, pœnitentia tres
species; quadam enim est solennis, quadam publica, qua-
dam privata. Solennis est, quam propter majora scelera
Episcopus in capite jejunii, servata certa rerum serie, delin-*
A-3 *quen-**

quentibus solet imponere; quæ quidem, ne Ecclesia pitefiat
auctoritas, iterari non debet: & tales pœnitentes ad sacros
ordines inhabiles reddit, quippe quæ nec aliter potest sacer-
dotibus imponi, quam si prius cœlestis militia cingulo exuti
fuerint. De publica vero ex Scholasticorum doctrinis
sic pergit: publica pœnitentia est, quæ publice, nulla ser-
vata juris solemnitate, peragenda injungitur: qualis est pe-
regrinatio, certi habitus delatio, & his similia. Cum enim
manifesta peccata non sint occulta correctione purganda,
recte constitutum est, ut, qui publice peccando proximo suo
scandalum præbuerint, publicam etiam pœnitentiam a pro-
priis sibi sacerdotibus impositam peragere debeant. Discrimen
vero inter utramque ejusmodi constituit: Ap-
paret itaque ex his, quod licet omnis solennis pœnitentia
publica sit, non tamen omnis publica est solennis. Deni-
que privatam ita describit: Privata, aut secreta pœni-
tentia est, quæ in occulto Deo fit & sacerdoti. Lib. II. Inst.
Tit. V. de Pœnit. §. 2, 3, 4.

§. V.

Ex quibus proinde omnibus liquet, quæ potissi-
mum differentia, solennem inter & publicam pœniten-
tiam constituta, legibus humanis fuerint. Nam so-
lennis annua erat, & tempore potissimum quadragesi-
mali peragebatur; publica vero perinde, ut privata nul-
lum plane tempus excipiebat, quod his sacris non ha-
beretur idoneum. Illa pro peccato, quod universam
vel Ecclesiam, vel urbem offenderat, hæc pro manife-
sto quidem, at quod tantum scandalum non dederat, im-
ponebatur. Utraque coram totius Ecclesiæ facie cele-
branda erat; sed altera, additis quibusdam solennibus,
quæ Ecclesia præscriperat; altera, remotis istis solenni-
bus, nisi quod vel peregrinatio, vel certum quoddam ve-
stimenti

stimenti genus delinquenti decerneretur in pœnam. Solenniter enim poenitentes per quatuor potissimum gradus redire ad Ecclesiam debebant; quorum primus erat προσκλαίωντων seu *stentium*, qui vel ipsomet Ecclesiæ introitu prohibiti prætereuntes, profusis lacrymis orabant, ut pacem Ecclesiæ sibi impetrarent; alter ἀναρωμένων seu *audientium*, quibus quidem ad audiendas Scripturas, non tamen ad Evangelii lectionem patebat aditus. Tertius ὑποπιπτόνων seu *procumbentium*, qui intra Ecclesiæ septa recipiebantur, sed non nisi in terram provoluti, sacris intererant. Denique ultimus τῶν πιστῶν, καὶ συνιστάμενων, erat, i. e. *illorum, qui inter fideles jam consistebant*, nondum tamen ad sacram synaxin, nisi uno alteroque anno expleto, admittebantur. Quæ doctrina antiquitatis studiosis jam explorata est; utur in describenda illa non nihil varient auctores. Vide B. Chemnitium nostrum *Exam. Concil. Trid. p. 721.* Justellum *ad Cod. Can. Eccles. Univ. p. 160.* Albaspinæum *de Ritib. Eccles. Obs. 34. p. 267.* Et qui ichnographiam istarum stationum adjecit, Beveregium *in Annot. ad Pand. Can. p. 71.*

§. VI.

Tametſi vero ex Novatianismi reliquiis hæc ipsa fluxerit distinctio, & operosis illis, quas Pontificii exigunt, satisfactionibus munierit viam; defecata tamen & ab istis hominum traditionibus purgata, quo minus in scholis nostris tolerari possit, quid obstat? Nam de *privata* poenitentia, quam & *quotidianam*, & *millecuplam* vocant Theologi, nihil dubii est; siquidem toties iteratur illa, quoties pectus tundimus & ex præscripta Christi formula precamur: *velit nobis Deus remittere peccata nostra, quemadmodum nobis incumbit remittere debitoribus nostris.* Publicam vero quod attinet, tantum abest, ut cum

cum *solemni* paria faciat, ut potius præeuntibus etiam Scripturis ab illa distingyatur. Nemo enim negaverit, Davidem, Publicanum, Petrum, aliosque, publicam doloris sui significationem dedisse, neque tamen ideo *solemnis*, vel totius coetus hæc poenitentia meretur dici. Restat itaque *pœnitentia solennis*, orthodoxo quidem sensu dicta, de qua utut taceant libelli methodici, Scripturæ tamen dictis atque exemplis adeo luculentis suffulta est, ut operæ omnino pretium futurum putem, hanc ipsam doctrinæ partem, quæ mere practica est, & in præsentissimam Ecclesiæ utilitatem vergit, aliquanto dilucidius explicare.

§. VII.

Quodsi vero Synonymum hujus doctrinæ expectas; (hactenus enim ambiguitas vocis tantum evoluta est,) cum V. Test. Ecclesia, poenitentiam solennem, *anniversariam expiationem*, vel הכיפויים היום seu *diem expiationum*, haud immerito dixeris. Tamen si enim sacra piacularia apud judæos quotidie fierent: *Hoc est, quod facies in altari, agnos anniculos duos per singulos dies jugiter. Exod. XXIX, 38. Numer. XXVIII, 3.* tamen etiam solennem, eandemque anniversariam DEUS expiationem requirebat, qua universus judæorum coetus decimo quidem die mensis Tisri, qui nostro respondet Septembri, sibi reconciliaretur. *Vobis hoc erit statutum perpetuum, mense septimo, die decimo hujus mensis affligetis animas vestras, nullum opus facietis, neque indigena neque peregrini, qui inter vos peregrinabuntur. Hoc enim die expiabimini, ut purgemini omnibus peccatis vestris, & coram Jehova mundabimini. Sabbathi hæc vobis erunt feria, & perpetuo statuto, animas vestras eo die affligetis. Expiationem faciet sacerdos, qui unctus fuerit & potestate instructus, ut sacerdotio funga-*

fungatur, loco patris sui, & induet vestes lineas, vestes sa-
cras. Expiabit sanctuarium sacrum, tabernaculum conven-
tus & atare; expiabit sacerdotes, universonque Israëlitis po-
pulum. Erit hoc vobis statutum perpetuum, ut expientur
Israëlita omnibus peccatis suis, semel quotannis. Lev. XVI,
29. sqq. conf. Exod. XXX, 10. Quanta quæso hujus diei ce-
lebritas, quantus ceremoniarum apparatus! nam Ponti-
ficis erat, lotis ante vestibus sanctum sanctorum ingre-
di, qui introitus huic festo fere proprius fuit: mox
hircum peccatis populi quasi onustum, emittere in de-
sertum, quem proinde Græci interpretes ἀποποιουπαιόν,
seu malorum depulsores vocant: porro & jejunium inte-
gro indicere coetui, quo animæ ob admissa scelera du-
rius affligerentur. Denique finis, qui intendebatur,
omnium peccatorum expiatio fuit. Atque hæc ceremo-
nia, Brentius inquit, erat judæorum Catechismus, quo eru-
direntur, quæ sit vera ratio pie orationis, quæ est per fidem
in Christum, quæ DEUS placari queat. Comment. in Exod.
XXX. p. 141. b.

§. VIII.

Neque vero in N. T. Ecclesia, ista poenitentia so-
lennitas abolita, sed observata perinde, certisque tem-
porum intervallis adstricta fuit. Nam Act. XXVII, 9.
mentio τῆς νηστείας seu jejunii injicitur, quod quidem ma-
gnum ac celebre per Ecclesiam fuisse, vel articulus huic
nomini præfixus innuit, eoque per tempus jejunii, ab in-
terpretibus plerisque redditur. Paulus enim multis
jam navigationibus defatigatus, monet naucleros, ut
expectarent tempus opportunius ad perficiendum iter;
diem namque jejunii circa hæc tempora celebrari solitum,
præterisse, eoque tempestatem anni imminere, qua
procellosum fieret mare, atque minus navigabile. Num.

vero Christianorum fuerit hoc Jejunium, an Judæorum, non parum inter se ligant auctores. Bellarminus enim, ex antiquitate edoctus, per quatuor anni periodos, quatuor olim celebrata fuisse jejunia; *hyemale* illud censet fuisse, circa medium Decembris ex traditione Apostolica, institutum. *L. II. de B. oper. c. 19.* in quo plerosque omnes ordinis sui viros adstipulatores habet. Verum, utut a Christianis frequentatum hoc jejunium sit, statoque tempore peractum; non aliud tamen, quam anniversarium illud Judæorum, ipsumque diem, *ἕξις μῆ*, seu *expiationis*, *Levit. cit.* fuisse, vel inde apparet, quod navigationes circa Michaelis sacra, i. e. mensem Septembris præcipitem, qui cum mense *Tisri*, coincidit, jam maxime periculosa sint, adeo ut *Michaelis tempestas*, ob infauftum navigiorum successum, nautis in proverbium abierit, notante Hammondo *Comm. ad h. l.*

§. IX.

Quemadmodum igitur Apostoli, rituum Judaicorum, quos citra jacturam fidei servare poterant, tenacissimi fuere; sic etiam viri Apostolici, & qui hos insecti sunt, veteris Ecclesiæ doctores, solennes jejunii dies studiosissime observarunt. Testem Ignatium fisco, ætati Apostolicæ proximum, qui Epistola ad Philipenses sic differit: *Festivitates ne debonestetis; Quadragesimale jejunium τὴν τεσσαράκοντὴν, ne spernatis: continet enim imitationem conversationis dominica. Et passionis Dominica Hebdomadæ jejuna quartis & sextis feriis ne negligatis, ciborum reliquias pauperibus largientes. p. 45. ed. Vedel.* Illustris sane hic locus est, & gemini jejunii mentionem facit, per omnem posteritatem memorabilis; quorum alterum *Quadragesimale* est, alterum *hebdomadale*. Utrumque vero, vel eo nomine *solenne*, quod & universo coe-

tui,

tui, & illustri quidem tempore servandum injungebatur. Ac quadragesimæ quidem quod attinet jejunium, censebant, veteres, istud anni tempus poenitentiae precibus & abstinentiæ vel maxime consecrandum, quo Servator noster ad subeundam acerbissimam mortem appropinquaverit, cumque 40. dies jejunaverit ipse, totidem quoque dierum jejunium nobis injunctum putabant, quod ideo, τεσσαρακοσὴν itemque τεσσαρακονθήμερον τὴν νηστείαν appellarunt. Equidem hanc νηστείαν ab Apostolis institutam, & per manus quasi posteris traditam esse, Pontificii contendunt, adducto inprimis canone LXVIII. Apostol. qui sic habet: *Si quis Episcopus aut Presbyter, aut Diaconus aut Hypodiaconus, aut Lector aut Cantor sanctam Quadragesimam non jejunarit, καθαρσίδα, deponitor.* Et Can. L. Laodicensi: *δεῖ πᾶσαν τὴν τεσσαρακοσὴν νηστεύειν ἕνα-Φαγῶντες; oportet totam quadragesimam jejunare aridis vescentes.* At tanti non est illorum canonum auctoritas, ut divinam hujus jejunii originem nobis persvadeant; quandoquidem in Scripturis nec vestigium hujus cultus nec indicium reperitur. Ipsius quoque Christi jejunium 40. dierum, miraculum est, quod reverentius observes & demireris; minime vero exemplum, quod imiteris. Et, si divini præcepti hoc jejunium est, cur tanta in eodem servando libertas Ecclesiæ indulta? Certe Irenæus, antiquissimus Pater, ex hujus jejunii varietate colligit, non nisi privata illud auctoritate institutum fuisse: *Quidam unum diem se jejunare oportere existimant; alii duos; non pauci plures: multi quadraginta: atque diurnis nocturnisque horis omnibus numeratis, diem suum metiuntur ac statuunt. Atque ejusmodi eorum, qui hæc observant jejunia, varietas & discrepantia non jam nostra etate accepta ut, verum etiam longe ante apud majores nostros, qui*

vel simplicitate quadam, vel privata auctoritate, aliquid in posterum tempus statuissent, observarunt; apud Eusebium *L. V. c. XXII. p. 55.* Nec minus cordate Socrates, sequiorum temporum scriptor, testatur, nunquam scriptum de hac re præceptum extitisse; quando recensitis hujus jejunii *diacōnias* concludit: *alia apud alias gentes hujus jejunii cause afferuntur.* Et quoniam nemo scriptum de hac re præceptum proferre potest, apparet, Apostolos arbitrio cujusque ac voluntati id permisisse, ut unusquisque quod bonum, sua sponte, non metu ac necessitate perageret. *Lib. V. Hist. Eccl. c. 22. p. 288.* Posterior tamen ætas non contenta istis hominum mandatis, de insigni illorum accessione cogitavit; & jam *quatuor anni tempora*, vel *quatuor*, ut alii loquuntur, *quadragesimas* jejuniis dicavit, jam certa ciborum genera præscripsit, sublata inprimis carniū commestione; jam flagellationes, spontaneasque corporis percussiones addidit; & nequid omnino rigoris deesset, squalidis poenitentes locis, per hoc tempus inclusit, ac die Coenæ Domini sacra, rursus dimisit, solennique Archi-Presbyterorum & Archidiaconorum comitatu, ad Ecclesiæ portas deduci jussit, ut ab Episcopo in gratiam recepti, toti adeo fidelium coetui denuo infererentur. De quarum traditionum origine ex instituto egerunt Dallæus *Libro, de jejuniis & Quadragesima*, nec non Morinus *Comment. Hist. de poenitentia*, quos vide. Nec hodie ab ista poenitentia duritie multum remittit Ecclesia Romana, sed perstat in illo rigore, & *Carenam* suam celebrat, quæ vox ex *quadragesima*, vel *quadragesima*, ut apparet, *die*, derivata quadragesimale notat jejunium, seu poenitentiam solennem, cum ab Episcopo clericis, tum ab Abbate monachis imponi solitam, quo de Macrini Fratres in *Hierolexico* ad h. v. consulendi.

S. X.

Denique *Hebdomadale jejunium*, cujus aliquod vestigium in Ecclesiis nostris hodiernum superest, binis unius hebdomadis feriis celebratum, *quarta* videlicet & *sexta*, quæ nobis Mercurii & Veneris dies salutantur. Olim quidem hebdomas passionis Dominicæ tantum his sacris insignita fuit; uti ex Ignatii verbis supra cognovimus; at postea *Lib. V. Constit. Apost. c. XII.* decretum, ut omnes *quarta & sexta feria* cujuscunque hebdomadis jejunio destinarentur. Rationem Epiphanius addit: *Quoniam illucescente quarta, comprehensus est Dominus, & Profabbatho crucifixus est, tradiderunt Apostoli, ut his diebus jejunia fierent, ita ut impleatur dictum hoc: cum ablatas fuerit ab ipsis sponsus, tunc jejunabunt in diebus illis. Compend. Doctr. p. 465.* Ac apud Græcos quidem hæc ratio tantum valuit, ut quarta æque ac sexta feria hodiernum jejuniis consecratur; teste Metrophane Critopulo, *in confessione Ecclesie Orient. c. XVIII.* Qui, *jejunium*, inquit, *quarta & sexta feria* omnium anni hebdomadam propterea institutum est, quoniam illis diebus res magna peracta fuere. Etenim quarto rex mundi a discipulo & proditore est venundatus: sexto autem in cruce pependit is, qui terram in sublimi suspendit. Vicem ergo ejus, qui pro nobis passus est, dolituri, jejunium, quod moestitiam doloremque conciliat, istis duobus, per totum annum, diebus, celebramus. Sed tamen, cum intelligeret orthodoxa Ecclesia, Christum *Luc. V, 25.* non de statis jejuniorum diebus; sed de persecutionibus aliisque calamitatibus loqui, posthinc in Apostolos redundaturis; non equidem jejuniis onerare conscientias, attamen religiosæ mortis Christi memoriæ *sextam* hanc feriam, id est, diem Veneris destinare, publicæque adeo poenitentiae dicare voluit. Itaque, pro statu Ecclesiæ nostræ,

distingvendum cenſeo, inter dies poenitentiae *periodicos*, qui ſingulis vel ſeptimanis, vel menſibus, vel anni quadrantibus recurrunt, & *arbitrarios*, qui ex auctoritate publici magiſtratus pendent, & prout Eccleſiae, vel rei publicae ſata exigunt, inſtituuntur, indeque ſonderbare *Buß = Beth = und Faſt = Tage* in tabulis publicis, vocantur. Ac primum quidem nomen a rei ipſius quidditate, ſcil. *poenitentia*; alterum a poenitentiae *fructu*, ſcil. precibus; denique ultimum ab ipſius poenitentiae *teſtimonio*, quod jejunio aliisque ſignis externis declaratur, obtinuit.

§. XI.

Ne proinde longius hinc digrediamur; miſſis in compendium ambagibus, ipſius rei caput definiemus. Eſt enim *poenitentia ſolemnis*, nobis in praesenti nihil aliud, quam motus Spiritus S. gratioſus, atque extraordinarius, quo imminente publica calamitate, univerſa Eccleſia ad agendam majori cordis affectu poenitentiam, ad ardentiores preces, aliaque ſanctimoniae indicia declaranda, mediante verbi praerconio, excitatur, ut DEus tot omnium ſcleribus ad vindictam provocatus, conſpirantibus omnium animis, per *ἰλασῆριον* Chriſti, reconcilietur, adeoque praesentiſſimum DEI ſupplicium, aut avertatur plane, aut in *παίδαν* paternamque caſtigationem commutetur.

§. XII.

Itaque, ut juſto nunc ordine haec perſequar; Poenitentiae vox h. l. non *μερικῶς* accipitur, pro ſola contritione, ſeu dolore animi de peccatis, cujus quidem acceptionis *κριτήριον*, vel ex *ſubjecto* petitur, corde videlicet peccatoris, quod *poenitentia ducitur* *Pſalm. XXV, 17.* vel ex *objecto*, ipſomet peccato, quod homo dolet, admiſſum.

Lev.

Lev. V, 5. Jer. VII, 6. vel ex opposito, cum ἀντιδιηρημένως poenitentiae fides adjungitur; ut: respiscite & credite Evangelio. Marc. I, 14. Testificor Judais simul & Gracis poenitentiam, est & fidem, que erga Dominum Jesum Christum Act. XX, 21. Quin potius, ubi de poenitentia solenni nobis agitur, ὀλικῶς capiendum vocabulum est, quo pacto quoddam quasi ἀποτέλεσμα fittit, quod contritione juxta ac fide constat. Quæ quidem vocis significatio inde cognoscitur, cum vel indefinite ponitur: ut μετανοείτε, poenitentiam agite, in propinquo enim est regnum coelorum. Matth. III, 2. Item: non veni ad vocandum justos, sed peccatores ad poenitentiam. Matth. IX, 13. utrobique enim totum συμπλεγμένον poenitentiae intelligi, in propatulo est; vel definite, & cum προδύσει salutaris effectus; ita, dicente Christo: gaudium erit coram angelis DEI super uno peccatore respiciente. Luc. XV, 10. ipsemet effectus testatur, dolorem cum fiducia saluari conjunctum fuisse, quippe qua absente, gaudium inter coelites excitari non poterat. Similiter & in concione Petrina: poeniteat vos peccati & convertimini, ut deleantur peccata vestra. Act. XI, 19. ipsa peccatorum remissio argumento est, si dem simul ab his auditoribus requisitam fuisse.

§. XIII.

Sive autem dolorem cordis atque contritionem, sive ipsammet fidem respicias, unde salutaris evadit poenitentia; nequaquam tamen hominis; sed ipsius DEI, & appropriative Spiritus Sancti, utrumque negotium est. Hic enim in Scripturis velut αἴτιον κύριον undiquaque celebratur. DEUS est, qui mortificat & vivificat, 1. Sam. II, 6. qui percutit & sanat Esa. LVII, 21, 22. qui atterit & contritis cohabitavit, lugentibusque solatium præbet XVI. v. 19. 22. Thren. V, 21. Ps. LI, 10. qui lacerat, vulnerique medetur.

of.

Of. VI, 2. Itaque hic motus Spiritus Sancti gratiosus nobis dicitur. Neque tamen a nobis discedunt, qui poenitentiam per *mutationem animi & cordis* definiunt; cum enim omnis mutatio ex genere relatorum fit, duosque adeo terminos involvat, unum *recessum a malo*, alterum *accessum ad bonum*: utrumque sacrae literae exprimunt, quoties *declinationem a malo ad bonum*, Psal. XXXIV, 15. Esa. I, 16, 17. nec non *viam iniquitatis & justitiae* Jer. VI, 16. c. XXV, 5. describunt.

§. XIV.

Sed ista quidem poenitentiae solenni, cum quacunque alia conversione, *communia* sunt. Nunc igitur de *ὑπεροχῆς & Singularibus* ejusdem dispiciendum. Ac *Primo* quidem, ratione *causae efficientis principalis*, huic poenitentiae *motum* Spiritus S. *extraordinarium* tribuimus; quae tamen vox cum grano salis accipienda & ab ambiguitate sua liberanda est. Non enim (a) infert *exclusionem mediorem ordinariorum*, ac si motum Spiritus Sancti *conversionem*, sine Verbo & Sacramentis cum fanaticis, comminisci velimus. Nam ex lege ante omnia *agnitio peccati haurienda*, Rom. III, 10. ac legis voce, *cuti malleo, saxea hominum corda conterenda sunt*, ut ad recipiendam fidem idonea evadant. Jer. XXIII, 29. Esa. XXXVIII, 13. Tum vero Evangelii est *fidem accendere*, Rom. I, 16. c. X, 17. & mentem nostram *illuminare*, 2. Cor. IV, 6. Eph. I, 18. ut *Spiritum, justitiam, remissionem peccatorum, & sortem inter Sanctos per fidem* consequamur. 2. Cor. III, 6. Rom. VIII, 1. Eph. I, 13. Act. XXVI, 18. Sacramentorum denique est *sigilla gratiae* addere, quibus obfirmemur. Rom. IV, 11. Matth. XXVI, 28. Quid, quod DEUS sub ad Patres locutus est, non aliis conversionis & salutis mediis

mediis usus sit, eoque furorem Enthusiatarum sapius
compescuerit. *Esa. VIII, 20. c. LXXVI, 2. Jerem. XXIII, 1. 19.*
c. XXIX, 8, 9. Neque (β) hac voce *extraordinarium con-*
versionis modum, in Scripturis non promissum, indigitamus, qua-
lem J. Melch. Stengerus, superiori seculo, sero poenitentibus
tribuebat, quippe quos sub finem vitæ converti qui-
dem putabat, sed gratia plane extraordinaria, durch etne
außerordentliche / besondere / und in seinem Gnaden
Bunde nicht verheißene Gnade. Vide Palinod. Steng.
app. p. 39. seq. Nimirum non se denegare quidem *sero*
poenitentibus gratiam conversionem ajebat, sed cum non
nisi credentibus, beneque operantibus vita & salus pro-
missa sit; per *modum in Scripturis non promissum* i. e. ut
loquebatur *extraordinarium*, & illum quidem difficilli-
mum, converti *sero poenitentes* posse; tandem vero a
Theologis nostris in angustias redactus, hujusmodi
peccatores *fide non ναρησώμεν sed ἀνάγκη* nicht durch et-
nen Frucht-reichen / sondern Frucht-armen Glauben/
i. e. modo *extraordinario* salvari, contendebat. Sed bene re-
sponsum a Theologis est; viam ad conversionem non
aliam quam per verbum Legis, & Evangelii patere; nec
fores gratiæ universalis in hac vita cuiquam occludi; ac
ne in ultima quidem mortis hora nostrorum operum,
sed unius fidei rationem a DEO haberi; tandem ad co-
ercendam hominum securitatem, non opus esse fig-
mentis, cum valida sat fulmina legis suppetant, ad du-
ritiam cordis tollendam; quæ omnia fidei analogiæ ex-
asse, congruunt. Vid. Responsa Theolog. in *Stengerismo*
condemnato, ab Hartnaccio ed. S. Dn. Museum tm Gründl.
Bericht. p. 422. 652. Multo autem minus (γ) *magnam*
illam, & *plus nimio solemnem* poenitentiam intendo, *die*
grosse Buße / qua de, cum Stengero, novatores passim
C glo-

gloriantur. Conveniunt sc. in eo, quod hac conversione semel peracta, regenitos peccata, minimum proæretica non amplius committere statuunt; differunt autem inter se, quod ille ministerio verbi, hi vero divino quodam alloquio, aut certe præconio Pietistico, quippe quo solo hominum commoveri corda queant, peccatores *soleniter converti* arbitrentur. Vide Musæum L. c. p. 652. & Plur. Rever. Dn. Storrii *Elenchos c. Rosenbachium passim.* Item Dn. Schlosserum c. ejusdem *Wunder und Gnaden-volle Führung Præfat.* Verum (δ) *motum Spir. S. extraordinarium* appellamus, *partim*, ratione causæ impellentis, quod, cum alioquin *bonitate DEI invitemur, ad poenitentiam, Rom. II, 13.* nunc exæstuante DEI ira, omnis generis calamitatibus, ad eam compellamur; *partim* ratione causæ indicentis, scil. Magistratus; quippe cujus est de placando Numine divino mature cogitare, & vel extra ordinem, dies *poenitentia* sacros præscribere; *partim* ratione totius cætus, qui præsentis rerum perturbatione commotus, DEO supplicium fieri, & plena cordis fiducia misericordiam ejus exorare jubetur.

§. XV.

Itaque *Ido.* Poenitentia solennis a ceteris conversionum modis, *ratione causa προκαταρτινής* distinguitur: quæ quidem, vel *imminens*, ut modo paruit, vel *jam incubans reipublica calamitas est.* Poena enim divina non secus ac Verbum legis reale censei debet, quod contemptum sui acerrime vindicat. Neque vero tantum *παιδείας*, sed etiam *τιμωρίας*, urgentes causæ sunt, quibus ad placandum DEUM adducimur. Ac tria quidem poenarum temporalium genera, quæ homines affligunt, famosiora existunt; ut bella, famis, pestis; *Jerem. XLV, 12.* & hæc ipsa præcipua quædam incentiva sunt,

funt, ad poenitentiam religiosius peragendam. Ita Israelitæ cum DEUM deseruissent, inciderunt in manus Ammonitarum: ab his igitur divexati quid agunt? Non unis, sed iteratis, sacris opus erat ad expianda illorum peccata. Nam clamabant filii Israelis ad Jehovam dicendo: peccavimus tibi, quia deseruimus DEUM nostrum, & servivimus Baalim: sed responso accepto: *ite, & clamate ad DEOS, quos elegistis, illi servent vos in tempore angustia vestra: iterum, dixerunt filii Israelis ad Jehovam: peccavimus: fac nobis secundum id, quod placet oculis tuis, tantummodo eripe nos hoc die. Jud. X, 6. 7. seq.* Nec minor belli calamitas Judæam premebat, tempore Rechabemi; Sisaco, Ægypti Rege urbes insigniores occupante. Quid tum consilii? illico congregatio Hierosolymæ instituta, quam ex ritu nostro poenitentialem dixisses: Textus certe Semajæ, Prophetæ emphaticus erat: *Sic dixit Jehova: vos deseruistis me, ideo & ego deserui vos, dedique in manum Sisaci. Tum vero humiliarunt sese, & Rex, & principes Israelis, dixeruntque: Justus est Jehova. Nec inauspicatus sequebatur exitus: Videns enim Dominus, quod humiliati essent, factum est verbum Jehovæ ad Semajam, dicendo: quia humiliati sunt, non disperdam eos, sed dabo illis pauxillum evasione, nec effundam iram meam in Hierosolymam per manum Sisaci. 2. Chron. XII, 1, 2, 3. seq.*

§. XVI.

Alterum calamitatis publicæ genus, *annonæ caritas* est; qua vix tristior alia, quam cujus Joel meminit Propheeta; sed & hæc ipsa universos terræ incolas excitabat ad diem jejunii DEO sacrandum: *Sanctificate jejunium, convocate cœtum, congregate Senes, & omnes habitatores terræ in domum Jehovæ DEI vestri; & clamate ad Jehovam, dicentes: ben, diei!* Accedebat concio Prophetæ, DEI
C 2
jussu

jussu ad populum habita; *convertimini ad me ex toto corde vestro, in jejuniis & in fletu & in planctu; scindite corda vestra & non vestimenta vestra, & convertimini ad Dominum DEUM vestrum, c. I, 2. seq. & c. II, 11, 12.* Cujusmodi calamitas, cum & in ætatem Amosi incidere, utique magno incitamento erat, ut festa in luctum, & cantica in planctum commutarentur, quæ omnia celebritatem poenitentiae abunde indicant. vid. *Amos. VIII, 10, 11.* Denique quantum malum *pestilentia* est? quippe quæ integras sæpe regiones depopulatur. Obduratis sane & impenitentibus, ut *τιμωρία* denunciata fuit. *Jer. XIV, 12.* At, in Davide non nisi *παιδείας* rationem habuit; quandoquidem peracta jam poenitentia, non in se, sed in ipso Israele, hanc luem grassari vidit. *2. Sam. XIV, 10, 15.* Ex quibus omnibus manifestum est, poenas, vel gravissimas, & quas ipsa mors insequitur, non aeternæ mortis testimonia, sed ultima quasi suscitabula esse, quibus impii ac perversi impelluntur, ut resipiscant; pii vero, ut in studio sanctimoniam pergant, justaque DEI judica agnoscant. *Facessant igitur Sociniorum Πλαγίας, Hutterus noster inquit, quod poena temporales, quas mors insequitur, aeterna damnationis testimonia censei debeant.* In *ἰζηρώσει* Err. Phot. de Poenitentia §. 14. & 35. quod argumentum uberius excussum vide in *disquisitione nostra de Term. peremptor. 2v. VII. p. 154.*

§. XVII.

Præterea *IIIo.* poenitentiae solennitatem auget *totius cætus congregatio.* Utut enim *privata* poenitentiae gratiam suam minime denegaverit DEUS; integro tamen cætu, in nomine divino congregato luculentiores multo *χρηστότητος* suæ divitias pollicitus est: *Dico vobis, Christus inquit, quod si duo ex vobis consenserint super*

per terram, de omni re, quacunq[ue] petierint, fiet illis a Patre meo, qui in cœlis est. Non enim e longinquo hos audire, sed præsens observare preces illorum constituit: nam ubi duo vel tres sunt congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. *Matth. XVIII, 20.* Quod si igitur vel duorum preces adeo prompte exauditurum se promittit, ecquid non speret concio totius urbis, totius provinciæ aut regni? & illa quidem in una eademque fide consentiens, unaque mente & lingua, DEI misericordiam implorans? Itaque ad solemnem ejusmodi luctum convocantur omnes, cujuscunq[ue] vel ætatis vel dignitatis sint: *congregate populum, sanctificate congregationem; colligite senes, congregate infantes & sugentes ubera; exeat Sponsus e thalamo suo & Sponsa e conclavi suo Joel. II, 16.* Confer exempla paulo ante allata. Neque tantum expiatoria, sed & eucharistica sacra, ab integra concione celebrari oportuit; præcinente Psalte: *confitebor tibi in congregatione magna, in populo numeroso laudabo te Ps. XXXV, 18.* Item: *annunciabo justitiam tuam, in Ecclesia magna, nec celabo misericordiam, veritatemque tuam congregationi magna. Ps. XL, 10, 11.*

§. XVII.

Ne tamen magna illa congregatio confusione locum relinquat; *IVto*, haud parum solennitatis ad poenitentiam affert ordinatio feriarum, quæ ad Magistratum publicum spectat. DEUS enim poenitentiam agere præcepit; quibus vero diebus, & quota diei hora, convocari cœtus, quibusque ceremoniis hæc sacra celebrari debeant; olim quidem nonnunquam ipse præscripsit, sæpius tamen & superiorum arbitrio commisit. Sic, imminente excidio Hierosolymæ, dixit Jehova: *O filia populi mei, cinge te sacco, & involve te cineri, &*

placētum amarissimum ede, luctum unigeniti fac tibi. Jer. VI, 26. Parem quoque cultum, in pari calamitate sibi fieri præcepit: *Dictum Jehova: Accingite vos saccis, & plangite Sacerdotes, ululate ministri altaris, ingredimini, pernoctate in saccis, o ministri DEI mei. Joel. II, 13.* Aliquando autem Reges, instinctu divini Numinis, & diem indixerunt, & modum cultus ordinarunt. Ira Rex Ninives, audito DEI verbo, surrexit de throno suo, & abiecit oblamydem suam, & indutus est sacco, & sedit in cinere: & proclamari fecit: *In Ninive ex decreto Regis & principum fiat, ut homines, & jumenta & boves, pecora non gustent quicquam; nec pascantur, nec aquam bibant. Jon. III, 7, 8.* Perinde etiam Josias Rex Judæ, accensam in se iram Jehovæ intelligens: congregasse omnes seniores Judæ & Hierosolymæ, atque ascendisse in domum Jehovæ, Sacerdotesque & Levitas ordinasse, & dehinc universum cultum emendasse perhibetur. *2. Chron. XXXIV, 29.* Exemplum istorum Regum imitati deinde sunt Imperatores & Principes Christiani, qui, quæ ad externum Ecclesiæ ordinem, disciplinamque & decorum faciunt, summo studio disponebant; indeque est, ut, qui hodie præsunt reipublicæ, velut summi Ecclesiæ nutritii; pari modo, cum cetera religionis negotia, tum dies pœnitentiales, lectiones, ac preces publicas ordinent, & de Ecclesiæ salute & reipublicæ tranquillitate conservanda, adhibitis in consilium viris rerum diviniarum humanarumque solide peritis, laborent.

§. XIIX.

Cum proinde Dei juxta ac magistratus auctoritate, ad hoc pœnitentiæ studium, obligetur coetus; *Ita, ratione graduum, quoque aliqua sese v̄negotia exercit, ut adeo majori quodam cordis affectu, pœnitentiam agere*

agere oporteat. Equidem cum duas poenitentiae partes constituat Scriptura; *contritionem* alteram, cui constat, alteram *fidem*, quam *propositum* emendandae vitae consequitur; dubitari omnino poterat, an in homine convertendo gradus utriusque partis urgere conveniat? Ac obstare nobis videtur B. Hoepfnerus, qui: *Contritio quidem, ait, non quoad eodem gradus, attamen quoad essentiam, omnibus poenitentiam acturis est necessaria.* Ifagog. ad S. canam P. 2. p. 86. Cujus asserti rationem alibi solidam suppeditat: *Defectus ille graduum doloris in contritione, non imputatur, sed remittitur cum aliis peccatis per fidem, qua contritionem excipit, ut altera pars poenitentiae. Sunt enim distincta tempora; unum legis, alterum Evangelii. Legis concio quando audita est, & effectum hunc sortita, ut peccator agnoscat necessitatem remissionis peccatorum, tunc periodum temporis sui absolvit, & incipit tempus Evangelii, quod concionatur de medico Christo, & remissione peccatorum per fidem in illum obtinenda.* P. II. p. 86. & 182. Egregia sane, & cedro digna haec doctrina est, eum & rationem fidei infirmam habeat, qua plurima Christianorum pars laborat; & Pontificios aut cujuscunque aetatis Operistas tacite stringat; quorum illi contritionem *appretiative summam* i. e. dolorem, ad impetrandam remissionem peccatorum, ejusmodi exigunt, qui pretium doloris & luctus naturalis plane excedat; quorsum vid. Bellarminus *de Poenit. L. II. c. II. prop. 2.* hi vero nescio quam *desperationem & agritudinem poenitentialem*, eandemque *moratoriam ac diuturnam* requirunt, sine qua, ad *magnam illam conversionem* poenitens eniti haud queat. Ut enim prior hypothesis operum meritis, & satisfactionibus aperte velificatur, ita posterior haec conscientiae laqueum desperationis injicit, quo quidem

quidem detentos, dubium non est, misericordiam DEI
aut extenuare, aut spernere, aut calumniari.

§. XIX.

Iraque media hic incedendum via est, ne in alterum extremorum impingamus. Nam gradus contritionis minime requirimus in poenitente, *vel ratione sensus*, ac si desperare de consequenda DEI gratia debeat, qui acrius non angitur animo, aut discruciat; nam *ad dolorem contritionis pertinet dolere, quod non satis possis dolere de peccatis*, dicente Chemnitio Exam. C. Tr. pag. 380. *vel ratione pavoris*, ob atrocitatem presentis poenae; cum alii, vel ad rumorem imminetis periculi expavescant, minus tamen ab offenso Numine divino sibi metuant, alii temporum deplorent iniquitatem, non suam; siquidem illud Chrysologi hic locum habet: *mala tempora nobis facit contemptus DEI; temporum cursus non facit. Serm. XLIII, de jejun. p. 113.* Sed majorem cordis affectum exposcimus (a) *in agnitione justitiae divinae, & nostrae ipsorum injustitiae, atque indigentiae.* Nam non agnoscere justitiam DEI in puniendis sceleribus, *Epicureum*; suam vero ipsius injustitiam dissimulare, *Hypocriticum* est. Quare utraque haec agnitio practica esse debet, & cum tremore aequae ac pudore conjuncta. Sic, in poenitentia solenni Israelitae: *justus est Dominus*, inquit, & DEUM propitium inveniunt. *2. Paral. XII, 6.* Daniel autem Propheta, totius coetus accusat injustitiam; *non super justitiis nostris deponimus preces nostras, sed super miserationibus tuis multis. Dan. IX, 18.* Cum enim agnitio ista, prima quasi ad veram poenitentiam janua sit, hanc DEUS ante omnia postulat: *Tantummodo agnosce, iniquitatem tuam, quod contra Jeboram DEUM tuum praevaticatus sis. Jer. III, 13. c. VIII, 6.*
Tum

Tam vero ardentior cordis affectus se exerit (β) in aperi-
tiori peccatorum confessione. Poenitentia sive publica sive
privata in confessione peccatorum individualium substi-
tuit, *Luc. XVIII, 13. Ps. LI, 2. seq.* at, in poenitentia solenni
recordari jubemur peccatorum, a Patribus nostris, Re-
gibusque ac principibus nostris commissorum *Dan. IX, 8.*
Patres nostri peccaverunt, & non sunt amplius, & nos ini-
quitates eorum portabimus. Thren. V, 7. Hinc filii Israelis,
die jejunii instituto, & holocausto oblato, non aliud con-
fessionis suæ compendium edunt, quam hoc ipsum:
peccavimus Jehova; & exaudivit eos Jehova. 1. Sam. VII, 6.
Maxime autem (γ) in detestatione & odio peccati; quod
quidem propositum privativum aliqui appellant, quo
cesset homo a peccatis proæreticis, in posterum commit-
tendis; idque a proposito, ut vocant, positivo distinguunt,
ceu necessario & immediato pœnitentiæ fructu, quem
declarare tenetur conversus. Atque hoc conciones Pro-
phetarum vel maxime urgent: *abjicite malitiam ope-*
rum vestrorum ab oculis meis; cessate agere perverse &
discite recte facere. Es. I, 16. Item: *agite pœnitentiam ab*
omnibus peccatis vestris; & projicite a vobis omnes iniqui-
tates vestras, in quibus pravaricati estis, & facite vobis
cor novum. Ezech. XVIII, 31. conf. Jer. IV, 1. Tamen si vero
contritio nostra, nec meritum, nec medium causale sit,
consequendi gratiam divinam & remissionem pecca-
torum; tamen pars ordinis divini, atque adeo medium
quoddam ordinale, dici meretur; sine quo nec cor ad
recipiendam fidem præparari, nec ipsa consummari
pœnitentia potest. *Vid. Hulssem. Brev. p. 502.*

§. XX.

Quare, ut salutaris evadat contritio, suis ipsa limi-
tibus describenda est, neque extra socialem fidei co-
pulam

D

pulam

pulam relinquenda. *Hic nosse oportet prædicamentum* quando, Lutheri verba sunt: *quamdiu scil. durare debeat imperium seu tyrannis Legis, que revelat nobis peccatum, ostendit nobis, quales simus, & aperit iram DEI: qui serio ista sentiunt, subito perirent, si non acciperent consolationem; ideo nisi abbreviarentur dies legis, nemo salvus fieret.* Comment. ad Gal. T. IV. Jen. p. 202. Itaque in *pœnitentia* etiam *solenni*, ad *fidem justificam* prope-
randum, eademque aut renovanda ex verbo Evange-
lii, aut corroboranda, atque augenda est. Equidem quidditas fidei justificantis, non consistit in qualitatibus vel gradibus fidei, sed ubi unita fuerit cum re desiderata, i. e. cum CHRISTO pro peccatis nostris mortuo, jam *ισότιμος* est coram DEO 2. Pet. I, 1. *jam vitam spiritualem* homini in peccatis mortuo largitur, Gal. II, 20. & *imputatur credenti ad justitiam*, Rom. IV, 4. Interim tamen, fidem indies proficere, & die maxime poenitentiali, sua capere incrementa, quis dubitet? Nam *pericopa*, quas proponunt Prophetæ plurimam partem, *Evangelica* sunt, & misericordiam DEI paratam, omnibusque obviam esse, nunciant, eoque fidem mirifice augent. *Convertimini ad Jehovam, DEUM vestrum, quia graciosus & misericors, quia longanimis & magnus commiseratione, & quem mali subinde poenitere solet.* Joel. II, 13. *Quantà vero hæc misericordiæ divinæ ἐλεημοσύνη est!* At multo adhuc major illa, quam Israelitæ die jejunio solenni, celebrant. Nam recitatis quantiscunque Israelitarum sceleribus, ajunt: *Tu tamen DEUS miseracionum, graciosus & misericors, longanimis, & magnus benignitate fuisti, nec unquam illos deseruisti: Iterum, recensita populi idololatria, quam fuso vitulo admiserint, pergunt: tu tamen per miseraciones tuas multas, non deseruisti eos in deserto.*

deserto. Denuo, commemorata illorum exacerbatione & rebellionem contra Legem DEI, crudelique Prophtarum interfectione, tamen gratiam DEI exuberasse, ajunt: *Tu vero clamantes in tempore angustie, e caelo audivisti, & juxta miserationes tuas multas dedisti iis liberatores, qui liberarunt eos e manu hostium eorum.* Denuo, ipsos concessa quiete abufos, eoque in manus hostium traditos fuisse referunt; at clamantes, pergunt, *tu e caelo audivisti, & eripuisti eos, juxta miserationes tuas multas, sapissime.* Innumeris denique vicibus, addunt, peccasse illos, & cervicem suam indurasse; sed tamen, finiunt, *per miserationes tuas magnas non perdidisti, nec deseruisti illos, quia DEUS gratiofus & misericors tu es. Nebem. IX. v. 17. seq.* Quanta quæso hæc fiducia est, quam in misericordia divina habent repositam! Et quanta illa basis est, cui fidei innitur *ὑπόστασις!* Itaque fides robur omnino majus a precibus impetrat, accedente imprimis oratione: *adauge nobis fidem. Luc. XVII, 5.*

§. XXI.

Sic adeo *Vlto*, non minima hujus cultus solennitas a precibus & supplicationibus, oritur. Atque has ipsas religiosiores, & publicæ necessitati magis accommodatas esse oportet. Ecclesia certe Israelitica sub exilio Babylonico gemens, *ῥήγους*, i. e. querelas & lamenationes fudit, lacrymis, subinde irrigatas, quæ hodiernum inter libros canonicos suppetunt. Et jam olim quoties ingruente publica calamitate, DEI imploraret auxilium, non orasse, sed clamasse ad DEUM *planctusque & ejulatus edidisse* dicitur, vid. *Jud. III, 9, 15. c. VI, 4. Pf. XXXVIII, 9. Es. XIII, 6.* Primitivæ autem Ecclesiæ, Psalmi, quos poenitentiales vocant, quoddam precum publicarum compendiunt erant, quibus DEUM ibat exoratum. No-

bis hodie *Λιτανεία* i. e. genus precandi supplicatorium, diebus poenitentiae sacris adhibetur; de cujus origine disceptant auctores. Pontificii illam ab Apostolis derivant, sed non nisi monumentis supposititiis nituntur. Sane, quae prioribus quatuor seculis de ea tradi solent, obscuriora sunt. Interim jam, seculo Vto, in Ecclesiis passim receptam fuisse, vel ex Concilio Vasensi III patet, quod subsequenti aëvo celebratum, hunc orandi ritum, velut notum, approbat. Can. III. *Quia tam in sede Apostolica, quam etiam per totas Orientales atque Italiae provincias, dulcis & nimium salutaris consuetudo est intromissa, ut κύριε ἐλέησον frequentius, cum grandi affectu & compunctione dicatur; placuit etiam nobis, ut in omnibus Ecclesiis nostris, ista tam sancta consuetudo, & ad matutinum, & ad Missas, & ad vesperam, DEO propitio, intrimitatur.* Apud Labbeum Tom. IV. Concil. p. 1679. De precibus extraordinariis nihil addo, quippe quae sic conscribuntur, prout publica urget afflictio; ac tum demum Biblicis illis respondent, cum praemissa peccati agnitionem, unicum in DEI misericordia, & Christi *ἰλασῆρα* perfugium quaerunt.

§. XXII.

Plurimum vero solennitatis Poenitentiae VIIto. a signis ritibusque externis accedit, quibus veritas contritionis & fidei declaratur. Praecipuum poenitentiae cum signum, tum medium paedagogicum & instrumentum jejunium semper fuit; de cujus quidem feriis & stationibus supra nobis dictum, nunc vero de moralitate ejus nonnihil addendum est. Bene disputant Philosophi, quaedam per se bona & propter se expetenda esse, ut sapientia, fides, salus; alia nec per se, & propter se, sed ad aliud relata, adeoque propter finem honestum ac laudabi-

dabilem approbari. Ita Jejunium, prout inediam vel abstinentiam a quibusdam alimentis, arguit, per se non est cultus DEI; cum regnum DEI non sit cibus ac potus, sed justitia, pax & gaudium in Spiritu Sancto. Roman. XIV, 17. Nec esca nos commendet DEO. Neque enim si comederimus, plus valebimus, scil. apud DEUM, neque si non comederimus, quicquam nobis deerit. 1. Cor. VIII, 8. Sed si jejunium fidei jungatur & orationi, adeoque ad hunc finem referatur, ut caro coërceatur, & in servitatem redigatur, ne Spiritui oblectetur, ejusque actiones sua vel petulantia, vel *avidia* impediat, & inturbet, sed ut mens aptior fiat ad meditationes spirituales, ardentiusque ac liberius vacare possit contritioni, fidei, orationi, studio novæ obedientiæ, & reliquiis pietatis exercitiis, tum demum probatur DEO, & in Ecclesiis nostris, his maxime diebus, commendatur. Vid. Aug. Conf. Art. V. Abus. Nec unquam de jejunio aliter loquitur Spiritus Sanctus, quam ut hos fines intendat. Nam postquam crediderant Ninivita, proclamarunt jejunium. Jon. III, 5. Et Josaphatus tempore belli, majorem omnino fidei, quam jejunii rationem habebat, quando ipse in medium congregationis prodibat, precibus ad DEUM fufis; quibus vix quicquam religiosius legi potest. 2. Chron. XX, 3, 4, 6. seq. Cum proinde in superstitionem & opinionem meriti abiissent jejunia, eoque fastidirentur a DEO; quæstio jam tempore Zachariæ movebatur: num flere deinceps, ac jejunare, solennibus istis diebus expiationum, liceat? responsumque a Jehova: Dic ad universum populum terra, & ad sacerdotes: quando jejunastis & planxistis, quinto & septimo mense, idque septuaginta annis; num jejunando jejunastis mihi? & quando comedistis ac bibistis, annon vobis met ipsis comedistis atque bibistis?

bistis? ac deinceps verum jejunium, quod cum DEI timore & emendatione vitæ conjunctum esse debeat, præscribit. *Zach. VII, 4, 5. seq.* Rectius Esra jejunium solenne inter suos proclamans, finem addit, ut *affligerent se coram DEO, & viam rectam ab eo peterent. Esr. c. VIII, 21.* Et Apostolus monet, ut in ancipiti periculo fideles jejunio vacent & orationi. *1. Cor. VIII, 5.*

§. XXIII.

Aliud solennis poenitentiae signum, humicubatio ac genuflexio fuit, luculentum, ut credebatur, humiliatio- nis indicium. Urut enim erecto corpore orare, Israelitis insolitum non fuerit, in solenni tamen jejunio, hic mos perpetuo observari consuevit. Ac ne Reges quidem dedecuit, pronis in terram faciebus iram DEI deprecari: Nam incurvavit se Josaphatus in faciem versus terram, omnis etiam Jehuda & habitatores Hierosolyma ceciderunt coram Jehova, ad adorandum eum, tempore belli. *2. Chron. XX, 18. Conf. Jon. III, 6. 2. Reg. XII, 16.* Perstitit ritus per omnia N. T. tempora, & in magnis subinde periculis frequentatus fuit. Nam etiam de Const. M. refert Eusebius, quod, antequam praelium iniret, seorsim in tabernaculo positus, orationibus vacavit supplex, ab omni quidem joco & delicatioris vitæ cultu abstinerit, & jejunio corpus fatigaverit, & supplicationibus DEUM placavit, ut propitium suarum partium adiutorem haberet. *Vit. Const. M. LII. c. 14.* Similia de Theodosio M. legas, cum cruentam Thessalonicensium cædem defleret; uti est apud Theodoretum *Lib. V. c. 18.* quam tamen poenitentiam, non solennem, sed publicam fuisse, cum ad unius Imperatoris culpam spectaverit, observat Forbesius. *Instr. Histor. Lib. XII. c. 5. p. 648.* Ritinerur hucdum ritus in poenitentia solenni, & edictis Superiorum publicis injungitur; at tum demum
DEO

DEO gratus est, ubi ex spontaneo fluit motu, ipsique Reges, quod jucundissimum adspectu, suomet exemplo alios ad hunc cultum invitant.

§. XXIV.

Plures omnino sunt humiliationis religiosæ significationes, ut noctu ac interdum jacere in terris, sedere in pulvere, cinerem capiti injicere, lacerare vestem & similia; in quibus excessus *δεισιδαιμονίας* & *superstitionem*, Col. II, 23. ostentatio *hypocrisis* Matth. VI, 16. arguit. At de his tamen omnibus illud Pauli usurpes: *γυμνασία σωματικὴ* seu corporalis exercitatio parum utilitatis habet; at pietas ad omnia utilis est, habetque promissionem hujus & future vite. 1. Tim. IV, 8. Dignum præ cæteris notatu est, quod Niniuitarum Rex, non homines solum, sed bruta etiam his poenitentiae exercitiis subjici voluerit. Haud dubie enim Rex hoc luctu implicari pecora constituit, ut lamentabili sua voce homines magis magisque incitarent, atque ad serium dolorem provocarent. Reliquias ineptiarum paganarum, in hoc ritu B. Lutherus observat; interim tamen signa doloris ac poenitentiae fuisse non inficiatur. Tom. III. Jen. p. 217.

§. XXV.

Multo sane majoris momenti est *cessatio a negotiis* & *curis profanis*; atque hæc non tam adiaphoris, quam necessariis hujus officii *πνευματικαῖς*, ex lege divina, accenseri debet. Sic enim de diebus expiatoriis DEUS præcepit, ut *bis ipsis*, ab omni labore vacarent. Num. XIX, 7. nec secus, ac dies *Sabbathi*, eos celebrarent Lev. XXIII, 32. conf. in primis Es. LVIII, 13. Tum quoque passim urgetur *vestium versicolorum* & *ornamentorum quorumvis exuitio*, cum piaculum videretur lugere, & simul inanem factum ostentare. Exod. XXXIII, 4. 5. Esther. IV, 1. 2. 3. Jer. IV, 8. c. VI,

8. c. VI, 26. Accedebat somni, omniumque recreationum, quæ
pœnitentiam impedire poterant, *cobibitio*. Dan. VI, 18. c.
X, 1. 2. 3. Matt. XXVI, 41. Denique etiam imminente cla-
de, in scelera, si qua admissa fuissent graviora, solitum in-
quiri, ne in totum cœtum culpa redundaret; id quod
exemplum Achanis ostendit *Jos. VII, 12*. itemque Jefa-
belis, quæ cum fingeret Nabothum *blasphemasse DEUM*
& Regem, jusfit indici publicum jejunium, ut adeo præ-
textu pietatis, hoc scelus vindicaretur *1. Reg. XXI, 9.*
20. seq.

§. XXVI.

At quid tandem VIIIo. omnium solennissimam hanc red-
dit pœnitentiam? illud vero ex fine atque fructu ejusdem
precipuo, nova scil. obedientia cognoscendum, quæ ubi
succeslerit, dubium non est, quin vel arceatur ma-
lum præsens, vel in *παύσιαν* paternam commutetur. Ita
Esra: postquam *jejunavimus* inquit, & *imploremus DEUM,*
en exoratus est nobis c. IIX, 23. Et, simul ac recederent a via
mala Ninivita, illico pœnituit Deum super malo, quod dixerat
facturum illis. *Jon. III, 10.* Daniele vero adhuc sacris publi-
cis defungente, *exivit verbum DEI, de exauditis ejus pre-*
cibus, & populo ab omni tribulatione liberando. c. IX, 18. Nec
ullum in Sacris memoratur exemplum solennis pœni-
tentia, quam, ubi vera fuit, DEUS ratam non habuerit.
Itaque precum nostrarum compendium, pericopa sit,
nupero die pœnitentia, Ecclesiae, non sine bono omine
præscripta: *O Domine, supplices tibi preces fundimus, non*
super justitiis nostris, sed super miserationibus tuis multis:
Domine audi, Domine condona, Domine attende, & ne mo-
rare, propter te, DEUS mi, quia nomen tuum invocatur
super urbem tuam, & super populum tuum.

AMEN!

